

*Дискіна А.А.,**к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств,
Одеський національний політехнічний університет**Чучуменко Р.О.,**студент,**Одеський національний політехнічний університет*

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті розглянуті питання важливості впровадження інновацій задля підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств. Проаналізовано становище інноваційної діяльності за видами економічної діяльності в Україні. Запропоновані заходи щодо створення належних прогнозованих, прозорих умов для інвестиційної діяльності промислових підприємств. Представлена система напрямів підвищення ефективності державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів, що надасть можливість забезпечити зростання обсягів інвестицій в інноваційні проекти промислових підприємств.

Ключові слова: інновації, інвестиційна діяльність, конкурентоспроможність, промислові підприємства.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економіки диктує учасникам ринку жорсткі конкурентні умови, і дана ситуація вимагає від підприємств значних зусиль з підвищення конкурентоспроможності. Основним напрямом удосконалення власних можливостей підприємства є впровадження та вміле використання інновацій. Отже, відродження виробництва потребує інноваційного підходу – це і є основа, яка допоможе країні вийти з економічної кризи і тим самим надасть змогу для залучення інвестицій, впровадження інновацій, відновлення конкурентоспроможного виробництва, зростання зайнятості населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні проблеми регулювання інноваційної діяльності та дослідження конкурентоспроможності у вітчизняній науці висвітлювали такі видатні фахівці, як: В. Александрова, Л. Антонюк, І. Ансофф, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Гусев, С. Єрохін, С. Ілляшенко, М. Крупка, О. Лапка, А. Махмудов, М. Мельникова, В. Момот, В. Найдъонов, А. Поручник, Д. Черваньов, Н. Чухрай та ін.

Незважаючи на те, що в останні роки в багатьох роботах досліджуються проблеми впровадження інновацій на підприємстві, завдання використання їх на підприємстві знаходиться поки лише на початковій стадії.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однією із ключових теоретичних та прикладних проблем сучасної економічної науки управління підприємством є проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємства не лише на поточний момент, а й протягом тривалого часу. В сучасних умовах господарювання здійснення успішної конкурентної боротьби є одним із головних завдань підприємства. Крім того, постійно йде процес розвитку засобів та методів виробництва, що призводить до ще більшої конкуренції, тому підприємству потрібно турбуватися про свою конкурентоспроможність. Відомо багато способів підвищення конку-

рентоспроможності, одним з яких є впровадження інновацій. Між конкурентоспроможністю та інноваціями простежується певний взаємозв'язок, який виходить з визначення цих понять. Під конкурентоспроможністю розуміється «здатність підприємства виробляти товари або послуги, які можуть конкурувати на світовому ринку». У свою чергу, під інновацією розуміють кінцевий результат нововведень, спрямований на досягнення відповідного ефекту та створення нових або вдосконалених конкурентоспроможних товарів (послуг, технологій тощо), що задовольняють потреби споживачів, може охоплювати усі сфери діяльності підприємства і сприяє розвитку та підвищенню його ефективності [1].

Тому обов'язковими умовами виживання підприємств є виробництво конкурентоспроможної продукції. Конкурентоспроможну нішу неминуче буде втрачено тими підприємствами та організаціями, яким не вдалося оцінити важливість безупинної та багатоаспектної реалізації інновацій. Саме інновації можуть забезпечити підприємству конкурентні переваги, створити умови для зміцнення його ринкових позицій і стабільного розвитку [2].

Мета статті. Метою проведеного дослідження було довести необхідність інноваційно-інвестиційної діяльності для підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства.

Виклад основного матеріалу. Найважливішим джерелом створення і утримання конкурентних переваг підприємства є виявлення і використання нової науково-технічної продукції при здійсненні інноваційної діяльності, яка є результатом інтелектуальної, наукової і інженерно-технічної творчості фахівців. Висока конкурентоспроможність дозволяє отримувати прибутки і набутки, що зможе зацікавити інвестора як постійного і надійного партнера, для забезпечення стабільного розвитку підприємства.

В умовах високої динамічності конкурентного середовища для отримання високої конкурентної позиції необхідним є впровадження інновацій.

Спроможність підприємства до інноваційного розвитку обумовлюється інноваційним потенціалом підприємства, тобто його здатністю реалізовувати інновації у межах обраного стратегічного напрямку розвитку. Можливість здійснювати інноваційну діяльність визначається потенційною спроможністю підприємства до інноваційного розвитку та сукупністю умов, що сприяють чи, навпаки, перешкоджають реалізації інновацій. Готовність підприємства до здійснення інноваційної діяльності визначається спроможністю до інноваційного розвитку і можливістю його реалізації, а також наявністю спонукального мотиву до реалізації інновацій, який може бути охарактеризований як сприйнятливість підприємства до інновацій [3].

Розподіл загального обсягу інноваційних витрат за видами економічної діяльності у 2012–2013 рр.

Види економічної діяльності	Усього витрат, тис. грн		Темпи зростання, %	Показники структури, %	
	2012	2013		2012	2013
Добувна промисловість	645035,0	744112,6	115,4	5,6	7,8
Переробна промисловість	8055990,5	8262276,4	102,6	70,2	86,4
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води*	2779537,3	–	–	24,2	0,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря*	–	503634,5	–	0,0	5,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами*	–	52602,5	–	0,0	0,6
Промисловість України	11480562,8	9562626,0	83,3	100,0	100,0

* – Темпи росту за цими видами економічної діяльності не розраховані, бо потребують більш детального вивчення у зв'язку зі зміною у 2013 році видів економічної діяльності та переходом на КВЕД-2010

Промислові підприємства України впродовж 2012–2013 рр. здійснювали інноваційну діяльність за такими видами економічної діяльності: добувна промисловість, переробна промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, водопостачання; каналізація, поводження з відходами. Розподіл загального обсягу інноваційних витрат за видами економічної діяльності у 2012–2013 рр. наведено у таблиці 1.

З розрахованих у таблиці 1 показників видно, що взагалі по промисловості темпи зростання інноваційних витрат у 2013 році порівняно з 2012 роком зменшилися на 16,7% (1917937 тис. грн) [4].

Але інноваційні витрати по добувній промисловості збільшилися на 15,4% у 2013 році порівняно з 2012 роком, що в абсолютному вираженні склало 99077,6 тис. грн. Також не значно збільшилися інноваційні витрати по переробній промисловості у 2013 році в порівнянні з 2012 роком, та склали 102,6%. Також варто зазначити, що саме переробна промисловість має найбільшу питому вагу інноваційних витрат у загальних інноваційних витратах промисловості України. Показники структури склали у 2012 році 70,2%, у 2013 році – 86,4% [4].

Аналізуючи статистичні дані з інноваційного розвитку галузей промисловості в Україні, необхідно зазначити, що у керівників підприємств немає яскраво вираженого інтересу до інновацій. Пояснити це можна тим, що більшість організацій працює над підвищенням конкурентоспроможності продукції за допомогою інших інструментів, ніж інновації. Підприємства, що не займаються розробками і дослідженнями, мають досить високу рентабельність. Продукція, яку вони випускають, має своїх споживачів на ринку. Але це явище не можна приймати за довгострокове.

Отже, під впливом зростаючої внутрішньої і зовнішньої конкуренції інновації стають найважливішим елементом менеджменту на підприємстві, орієнтованого на стратегічний успіх. Нові продукти, прогресивні технології, визначаючи успіх підприємницької діяльності, забезпечують довгострокове функціонування і фінансову стабільність підприємств, а також підвищення його конкурентоспроможності на ринку [5].

Інвестиційне забезпечення вкрай важливе для всіх підприємств, особливо для здійснення інноваційних рішень. Воно вимагає прийняття рішень щодо розміщення інвестиційних ресурсів. Зрозуміло, що важко робити вибір з великої кількості інноваційних альтернатив, але ще важче прийняти рішення коли ресурси обмежені. У такому разі суттєво зростає відпо-

відальність за прийняте рішення, особливо якщо реалізація інвестиційного проекту вимагає значного залучення ресурсів зі сторони. Будь-яка діяльність, особливо інноваційна, яка передбачає споживання ресурсів, які можна використати в інший, можливо, кращий спосіб, потребує серйозного обґрунтування, оскільки при цьому, як правило, існує декілька альтернативних варіантів [9].

Привабливим для інвестора буде таке підприємство, яке буде характеризуватися високим рівнем впровадження нових видів техніки і технологій, вдосконалюючи їх та масово використовуючи у виробництві. Таке підприємство зможе існувати в конкурентному середовищі і буде надійним важелем для встановлення стійких та стабільних позицій як на вітчизняних, так і на зарубіжних ринках. При цьому без суттєвих перешкод завойовувати лідируючі позиції на світовому ринку, покращуючи свою репутацію, та конкурувати з іншими високоякісними товарами [6].

Проблема неконкурентоспроможності вітчизняних підприємств є наслідком значного зносу основних виробничих фондів промисловості. Згідно з офіційними даними Держстату, до початку 2014 року Україна підійшла із загальними матеріальними активами економіки, оцінюваними у 2356962 млн гривень за залишковою вартістю, що супроводжувалося 77,3% зносом основних засобів [7]. Проблема значного зносу основних фондів значно загострилася в ситуації вступу України до СОТ, що поставив перед промисловими підприємствами нове завдання з формування конкурентних переваг в умовах відкритих ринків і скорочення заходів державної підтримки технічного переозброєння промислових підприємств.

На даному етапі в Україні інвестиції в інноваційне виробництво найчастіше проявляються у заміні морально застарілого обладнання більш новим. Проте цього недостатньо для забезпечення стійких конкурентних позицій на ринку в майбутньому, що пов'язано із швидким застаріванням існуючих технологій та динамічним розвитком нових у більшості галузей. Велика швидкість інноваційних процесів у світі та впровадження їх результатів у виробництво спричинює постійну появу нових видів виробництв та відмирання попередніх. Впровадження інновацій на промислових підприємствах України представлено нижче (табл. 2) [7].

Протягом останнього десятиріччя інноваційна активність вітчизняних промислових підприємств балансує в межах 10-14%. При цьому низка політичних, законодавчих, економічних, енергетичних проблем в державі зумовила падіння

інноваційної активності промислових підприємств. І хоча у 2010–2011 рр. відбувалося деяке покращення інноваційної діяльності завдяки впровадженню нових технологічних процесів та освоєнню нових видів техніки, однак стан інноваційної активності залишається доволі низьким.

Таблиця 2

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	502	3138	809	3,3

Активізація інноваційної діяльності промислових підприємств в умовах ринкової економіки пов'язана насамперед з пошуком джерел і форм інвестування, які мають забезпечити баланс між інноваційними витратами та фінансовими можливостями.

Також інноваційна діяльність повинна бути спрямована на вирішення таких завдань, як забезпечення економічного розвитку промисловості країни на основі раціонального використання її потенціалу, відтворення ресурсів та охорони природного середовища; розв'язання міжгалузевих науково-технічних та управлінсько-організаційних проблем; підвищення технологічного рівня усіх сфер господарської діяльності з метою

виробництва конкурентоспроможної продукції; реалізація стратегії розвитку регіонів України тощо [8].

Для підвищення ефективності державного регулювання інвестиційно-інноваційних процесів розроблено та представлено систему заходів, яка спрямована на поліпшення інвестиційного клімату шляхом системного зниження інвестиційних ризиків (рис. 1).

Інвестиційна діяльність загалом поки що має безліч проблем на рівні підприємств. Ці проблеми заважають більш інтенсивному зростанню економіки. Серед них:

- нерозвиненість фондового ринку;
- низький рівень фінансового управління багатьма приватизованими підприємствами, велика кредитна заборгованість;
- технічна відсталість виробничих підприємств;
- неефективна амортизаційна політика, що обмежує права підприємств і організацій щодо формування та використання власних амортизаційних коштів.

Розроблена цілісна система заходів державного регулювання для зниження ключових ризиків інвестування в інноваційні проекти підприємств України містить такі блоки:

1) покращення інвестиційного клімату:

- формування ефективної системи митних, податкових та валютних преференцій;
- забезпечення державних гарантій щодо зобов'язань перед інвесторами;
- лібералізація умов функціонування інвестиційної діяльності;

2) підвищення ефективності реалізації інноваційно-інвестиційних проектів:

- підвищення ефективності роботи фондового ринку;
- формування ефективної інноваційної інфраструктури;
- забезпечення ресурсної збалансованості бізнес-планів інвестиційних та інноваційних проектів.

Розв'язати ці проблеми вдасться не одразу: потрібні роки, аби сформувати довіру інвесторів до державної політики, і відповідні зважені заходи щодо створення належних прогнозованих, прозорих умов для інвестиційної діяльності. У тому числі:

- розвиток інфраструктури функціонування фінансового ринку;
- підвищення культури корпоративного управління щодо дивідендної політики;
- розвиток форм акумулювання коштів дрібних інвесторів;
- забезпечення захисту прав та інтересів інвесторів;
- підвищення інноваційної спрямованості інвестиційної діяльності;
- удосконалення амортизаційної політики;
- стимулювання процесу заощаджень вільних коштів населення через зменшення податкового тиску;
- упровадження через банківські та небанківські фінансові установи форм стимулювання довгострокового заощадження коштів населення;
- розширення діяльності консультаційних, юридичних установ на фінансовому ринку;
- розвиток інфраструктури ринку та інвестиційної діяльності небанківських фінансових установ (пенсійних фондів, страхових і довірчих компаній);
- підтримання системи страхування інвестиційних ризиків;

Рис. 1. Система напрямів підвищення ефективності державного регулювання інвестиційно-інноваційних процесів [розробка авторів]

– уведення обов'язкової системи надання інформації щодо об'єктів інвестування [8].

Перевагою розробленої системи заходів є її комплексність: заходи щодо збільшення обсягів інвестування підтримуються заходами щодо підвищення ефективності використання інвестицій, що формує довгостроковий синергетичний ефект. Реалізація системи перерахованих вище заходів має забезпечити зростання обсягів інвестицій в інноваційні проекти українських промислових підприємств [9].

Висновки і пропозиції. Аналіз спроможності, можливості й готовності підприємства до інноваційного розвитку повинен здійснюватися з урахуванням стратегічного напрямку діяльності підприємства, який визначається його конкурентними перевагами, конкретними економічними обставинами, інвестиційними можливостями та цілями підприємства щодо окремих продуктів, ринків, конкурентів.

Сумісний аналіз інвестиційних та інноваційних процесів у рамках розробки єдиної інвестиційно-інноваційної політики дозволить винайти шляхи спільного розв'язання проблеми залучення інвестицій та реалізації на цій основі механізму структурно-інноваційного оновлення економіки в цілому. Саме від її успішного функціонування великою мірою залежить ефективність реалізації пріоритетних напрямків інвестування з урахуванням інноваційної спрямованості, що є одним із головних аспектів забезпечення сталого економічного зростання в Україні.

Отже, урахування низки умов, що сприяють чи перешкоджають впровадженню інновацій (економічних, ресурсних, факторів державного регулювання, соціальних, ринкових, міжнародних тощо), та аналіз цих факторів дозволяють оцінити наявність умов, що визначають потенційні можливості підприємства у здійсненні інноваційної діяльності для підвищення його конкурентоспроможності на ринку.

Література:

1. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств: монографія / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми: Університетська книга, 2010. – 281 с.
2. Формування та розвиток економіки в сучасних умовах господарювання / Волинський інститут економіки та менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viem.edu.ua/>.
3. Сухарев О.С. Экономика технологического развития: монография / О.С. Сухарев. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 480 с.
4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році: статистичний збірник. – К.: Держкомстат, 2014. – 314 с.
5. Павленко І.А. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч.-метод. посібник / І.А. Павленко, Н.П. Гончарова, Г.О. Швиданенко. – К.: КНЕУ, 2002. – 150 с.

6. Дискіна А.А. Стан та напрями активізації інвестиційної діяльності підприємств Одеської області / А.А. Дискіна, В.Ю. Личак // «Стратегія розвитку України» (економіка, соціологія, право). – Київ. – 2014. – № 1. – С. 52-59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/7127>.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Ястремська О.М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади / О.М. Ястремська. – Харків: ХДЕУ, 2004. – 472 с.
9. Дискіна А.А., Семеній О.А. «Розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств» / А.А. Дискіна, О.А. Семеній // Современные проблемы регионального развития: сборник статей. Т. 1. – Пловдив. – 2014. – С. 187-191.

Дыскина А.А., Чучуменко Р.О. Инновационно-инвестиционная деятельность как основа повышения конкурентоспособности промышленных предприятий

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы важности внедрения инноваций для повышения конкурентоспособности промышленных предприятий. Проанализированы положения инновационной деятельности по видам экономической деятельности в Украине. Предложены меры по созданию надлежащих прогнозируемых, прозрачных условий для инвестиционной деятельности промышленных предприятий. Представлена система направлений повышения эффективности государственного регулирования инновационно-инвестиционных процессов, что позволит обеспечить рост объемов инвестиций в инновационные проекты промышленных предприятий.

Ключевые слова: инновации, инвестиционная деятельность, конкурентоспособность, промышленные предприятия.

Dyskina A.A., Chuchumenko R.O. Innovation-investing activities as a basis for industrial competitiveness

Summary. The article deals with the importance of innovation to improve the competitiveness of enterprises. Analyzed the situation of innovation by economic activity in Ukraine. The proposed measures to create adequate predictable and transparent investment environment for enterprises. This system ways to increase the efficiency of state regulation of investment and innovation processes that will enable to ensure growth in investment in innovative projects of industrial enterprises.

Keywords: innovation, investment, competitiveness, industrial enterprises.